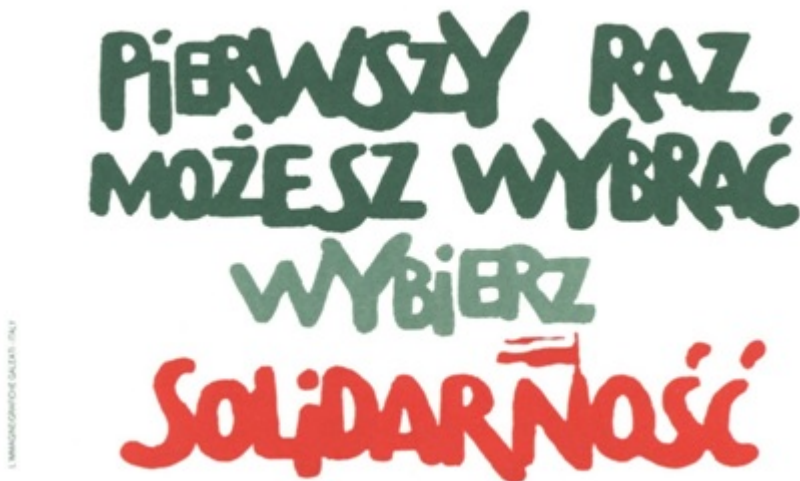


Wybory Czerwcowe 1989 r. na Ziemi Łomżyńskiej



Wybory Czerwcowe 1989 na Ziemi Łomżyńskiej

Pierwsze częściowo wolne wybory parlamentarne w historii PRL po II wojnie światowej odbyły się w dniach 4 i 18 czerwca 1989 roku. Zostały przeprowadzone w wyniku i na zasadach uzgodnionych w trakcie rozmów Okrągłego Stołu. W ich wyniku wybranych zostało 460 posłów na Sejm PRL oraz 100 senatorów do nowo utworzonego Senatu PRL.

Zgodnie z ustaleniami „Okrągłego Stołu” przedstawiciele władz mieli zagwarantowane w nowo wybranym Sejmie 65% miejsc, natomiast pozostałe 35% mandatów zostało przeznaczonych dla kandydatów bezpartyjnych. Do ubiegania się o nie dopuszczeni zostali przedstawiciele różnych środowisk opozycji demokratycznej. Jednocześnie o te same mandaty konkurowali jawnie lub nieformalnie wspierani przez obóz władzy reprezentanci różnych organizacji społecznych i zawodowych, osoby niezależne. Całkowicie wolne były natomiast wybory do Senatu.

Nowa ordynacja wyborcza do Sejmu PRL uwzględniała zasady: powszechności, równości, bezpośredniości i tajności głosowania. Stanowiła, iż posłowie wybierani są w okręgach wyborczych oraz z krajowej listy wyborczej. Okręg wyborczy miał obejmować województwo lub jego część, zależnie od liczby ludności wybierano w nim od dwóch do pięciu posłów. Prawo zgłaszania kandydatów na posłów przyznano naczelnym i wojewódzkim władzom koalicji rządzącej (PZPR, ZSL, SD, Stowarzyszenia „Pax”, Unii Chrześcijańsko-Społecznej i Polskiego Związku Katolicko-Społecznego). Uprawnienia takie otrzymały ponadto naczelne i wojewódzkie władze organizacji społecznych i zawodowych o zasięgu krajowym, potwierdzające zgłoszenie co najmniej 3 tysiącami podpisów wyborców z danego okręgu. Wyborca dokonywał odrębnego wyboru na każdy mandat w okręgu, przy czym o każdy mandat ubiegała się inna grupa kandydatów. Ordynacja wyborcza nakazywała, aby w każdym okręgu co najmniej 1 mandat był przeznaczony dla osób bezpartyjnych. Na kartach do głosowania poszczególni kandydaci umieszczani byli w porządku alfabetycznym. Aby oddać głos ważny na kandydata należało dokonać wykreślenia pozostałych osób. Wybrany na posła w obrębie danego mandatu zostawał ten kandydat, który otrzymał więcej niż połowę głosów ważnych. W przypadku nie uzyskania tejże większości przewidziano ponowne głosowanie w dniu 18 czerwca 1989 roku z udziałem dwóch kandydatów z największą liczbą głosów. W drugiej turze na posła wybrany zostawał kandydat, który otrzymał więcej głosów od swego konkurenta.

Zgodnie z ustaleniami Okrągłego Stołu wybory do Senatu były w całości wolne. Prawo zgłaszania kandydatów we

wszystkich okręgach przyznano naczelnym i wojewódzkim władzom ogólnopolskich organizacji politycznych, społecznych i zawodowych, które potwierdziły zgłoszenie podpisami co najmniej 3 tysięcy osób z danego okręgu. Listy kandydatów były układane w porządku alfabetycznym. Oddanie ważnego głosu następowało poprzez nie skreślenie nazwisk popieranym przez siebie kandydatów i skreślenie pozostałych. Mandaty senatora uzyskiwały osoby, które otrzymały najwięcej głosów ważnych i jednocześnie więcej niż połowę głosów ważnych (2-3 osoby w okręgu).

W kampanii wyborczej oraz samych wyborach liczyły się praktycznie dwie siły - obóz władzy skupiony wokół PZPR oraz obóz opozycji solidarnościowej, skupionej wokół Komitetu Obywatelskiego przy przewodniczącym NSZZ „Solidarność”. Wybory zakończyły się zdecydowanym zwycięstwem opozycji solidarnościowej zorganizowanej wokół Komitetu Obywatelskiego przy Lechu Wałęsie. Kandydaci wspierani przez KO zdobyli wszystkie mandaty przeznaczone dla bezpartyjnych oraz objęli 99% miejsc w Senacie.

W wyniku wyborów czerwcowych Polska stała się pierwszym państwem tzw. bloku wschodniego, w którym przedstawiciele opozycji demokratycznej uzyskali realny wpływ na sprawowanie władzy. Wybory te uznawane są za moment przełomowy dla procesu przemian politycznych w Polsce. Zapoczątkowały nagłe i zdecydowane przyspieszenie transformacji ustrojowej.

W wyborach czerwcowych 1989 roku województwo łomżyńskie stanowiło jeden okręg wyborczy - nr 59, z którego wybierano 4 posłów oraz 2 senatorów. Z 4 mandatów poselskich jeden (nr 227) przeznaczony był dla PZPR, drugi (nr 228) dla ZSL, a 2 mandaty (nr 229 i 230) dla kandydatów bezpartyjnych. W sumie dla kandydatów bezpartyjnych przeznaczono 50% mandatów, co było ewenementem w skali kraju. Zgodnie w wytycznymi Biura Politycznego KC PZPR zalecającymi nierozpraszanie głosów, na mandat nr 227 przeznaczony dla PZPR zgłoszono tylko dwóch kandydatów, tj. ówczesnego I sekretarza KW PZPR Mieczysława Czerniawskiego oraz Wojciecha Konoplańskiego, którzy uzyskali największe poparcie na konwencji wyborczej PZPR. Żaden z nich nie uzyskał w I turze wymaganych 50% głosów.

Na mandat nr 228 przeznaczony dla ZSL zgłoszono 4 kandydatów, m.in. Witolda Leśniewskiego prezesa WZGS „Samopomoc Chłopska”, Ryszarda Grodzkiego rolnika z gminy Kulesze Kościelne, Tadeusza Walucha Naczelnika Miasta i Gminy Ciechanowiec. W I turze wyborów żaden z wymienionych kandydatów nie uzyskał wymaganych 50% głosów.

Na mandaty nr 229 i 230 przeznaczone dla osób bezpartyjnych zgłoszono odpowiednio: 4 kandydatów (mandat 229) i 6 kandydatów (mandat 230). Wśród 4 kandydatów zgłoszonych na mandat nr 229, 3 zostało zgłoszonych przez koalicję rządzącą, a jeden Ryszard Kraszewski rolnik ze wsi Świątek Wielki działacz Solidarności Rolniczej przez KO Solidarność. Analogicznie przedstawiała się sytuacja w przypadku mandatu nr 230, gdzie 5 kandydatów zostało zgłoszonych przez koalicję rządzącą, a tylko jeden - Marek Rutkowski działacz Solidarności z Zambrowa został zgłoszony przez KO Solidarność. Wśród kandydatów na ten mandat zgłoszeni zostali przez koalicję między innymi: Władysław Puławski przewodniczący WRN oraz znany adwokat Zdzisław Wołkowicki.

Na przypadające w okręgu łomżyńskim dwa mandaty do Senatu zgłoszono 7 kandydatów. I tak PZPR jako swojego kandydata zgłosiła Dominika Jastrzębskiego Ministra Współpracy Gospodarczej z Zagranicą, ZSL - Józefa Mioduszewskiego, SD - Zbigniewa Skowrońskiego, natomiast KO Solidarność zgłosił dwóch kandydatów - znanego adwokata, doradcę pierwszej Solidarności Lecha Koziola oraz profesora Ryszarda Reiffa z Warszawy.

Kandydaci zgłoszeni przez Komitet Obywatelski Ziemi Łomżyńskiej zdobyli w I turze wyborów wszystkie możliwe mandaty. Mandaty poselskie uzyskali: Ryszard Kraszewski (mandat nr 229) z poparciem 73,83% głosów oraz Marek Rutkowski (mandat nr 230) z poparciem 74,36% głosów. Senatorami z woj. łomżyńskiego wybrani zostali: Lech Koziół z poparciem 73,78% oraz Ryszard Reiff z poparciem 70,30% głosów.

Pozostałe mandaty przypadające dla koalicji rządzącej obsadzone zostały w II turze głosowania odbywającej się 18 czerwca 1989 roku. Zdobyli je: Mieczysław Czerniawski (PZPR) i Witold Leśniewski (ZSL).

Uwagę zwraca duże, w porównaniu z województwami sąsiednimi, poparcie w województwie łomżyńskim dla kandydatów KO Solidarność. W woj. łomżyńskim poparcie to wyniosło ok.74%, podczas gdy w sąsiednim białostockim niecałe 60%, a w suwalskim 63%.

Prezentowana wystawa pokazuje wybory widziane zarówno oczyma władzy jak i opozycji, i opiera się na przechowywanych w naszym zasobie aktach Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Łomży oraz na zbiorach osób prywatnych, którzy udostępnili nam swoje zbiory. Chciałabym serdecznie podziękować Panom: Stanisławowi Przechodzkemu, Sławomirowi Zgrzywie i Maciejowi Tchórzewskiemu za udostępnienie swoich zbiorów, dzięki czemu mieszkańcy Ziemi Łomżyńskiej przypomną sobie tamte czasy, a młodzi poznają je.

Danuta Bzura